

Underarten *orientalis* är vanligtvis något större och tyngre än *meena*. Helhetsintrycket är också mörkare, eftersom ryggefjädrarnas centrum är utbrett svartaktiga och de rödbruna brämen är smala. Brämen är vanligtvis mörkare och brunare än hos *meena* som har oftast ljusare, orange bräm. Liksom på fågeln på bilden är undre stjärtäckarna – på en typisk *orientalis* – ganska mörkgrå och den vinröda nyansen i buken sträcker sig från nedre buken till undergumpen. Dessa områden är alltså klart mörkare hos *orientalis* än hos *meena*, där den dominerande nyansen vanligtvis är ren vit. Dessutom är stjärtpenornas spetsar klart gråa hos *orientalis*, även om färgtonen varierar mycket mellan olika individer. Endast baserna på ytterfanen på de yttre stjärtpenorna kan vara vita. TOKYO, JAPAN, 9.9.2009 | FOTO: HANNU HUHTINEN

En typisk *meena* är något mindre och mer satt än *orientalis*. Meenas ovasidan är oftast relativt ljus, liknande vanliga turturduva, eftersom skulderfjädrarna och vingtäckarna har mycket breda orangebruna bräm. Fjädrarnas mörka centrum är därför små, kilformade och ofta skarpt avsatta. Topparna på meenas stjärtfjädrar är rent vita, liksom de undre stjärtäckarna och undergumpen. Dessutom fortsätter den vita färgen på undergumpen till nedre buken, åtminstone i mitten av buken. För att uppfylla de kriterier som den finska raritetskommittén har satt upp för underartsbestämning måste dessa avgörande dräktkaraktärer kunna bedömas på ett tillförlitligt sätt.

ALMATY-REGIONEN, KAZAKSTAN, 27.5.2008 | FOTO: TOM LINDROOS

Meena eller ORIENTALIS?

Den finska raritetskommittén har studerat större turturduvas underarter *meena* och *orientalis* och tagit fram kriterier för underartsbestämningen. Här presenterar Aleksi Lehtikoinen och Hannu Huhtinen vad man har kommit fram till.

TEXT: ALEKSI LEHIKONEN & HANNU HUHTINEN
ÖVERSÄTTNING: GOOGLE TRANSLATE & JUHO KÖNÖNEN

Aleksi

Hannu

ATT BESTÄMMA STÖRRE TURTURDUVA till underart är svårare än man ofta tror. Den finska raritetskommittén har tagit fram nya kriterier som tar hänsyn till variationen i dräktkaraktärerna och mellanformerna i övergångszonen mellan underarternas utbredningsområden.

Större turturduva är en östlig art. Utbred-

ningen sträcker sig från Europas östra gräns till Öst- och Sydästen. I norra Europa är den sällsynt men regelbunden.

I Finland finns det 31 observationer av större turturduva som godkänts av finska raritetskommittén till och med slutet av 2019. Under samma period har arten påträffats 35 gånger i Sverige, 27 gånger i Norge och 15 gånger i Storbritannien.

Olika arter i framtiden?

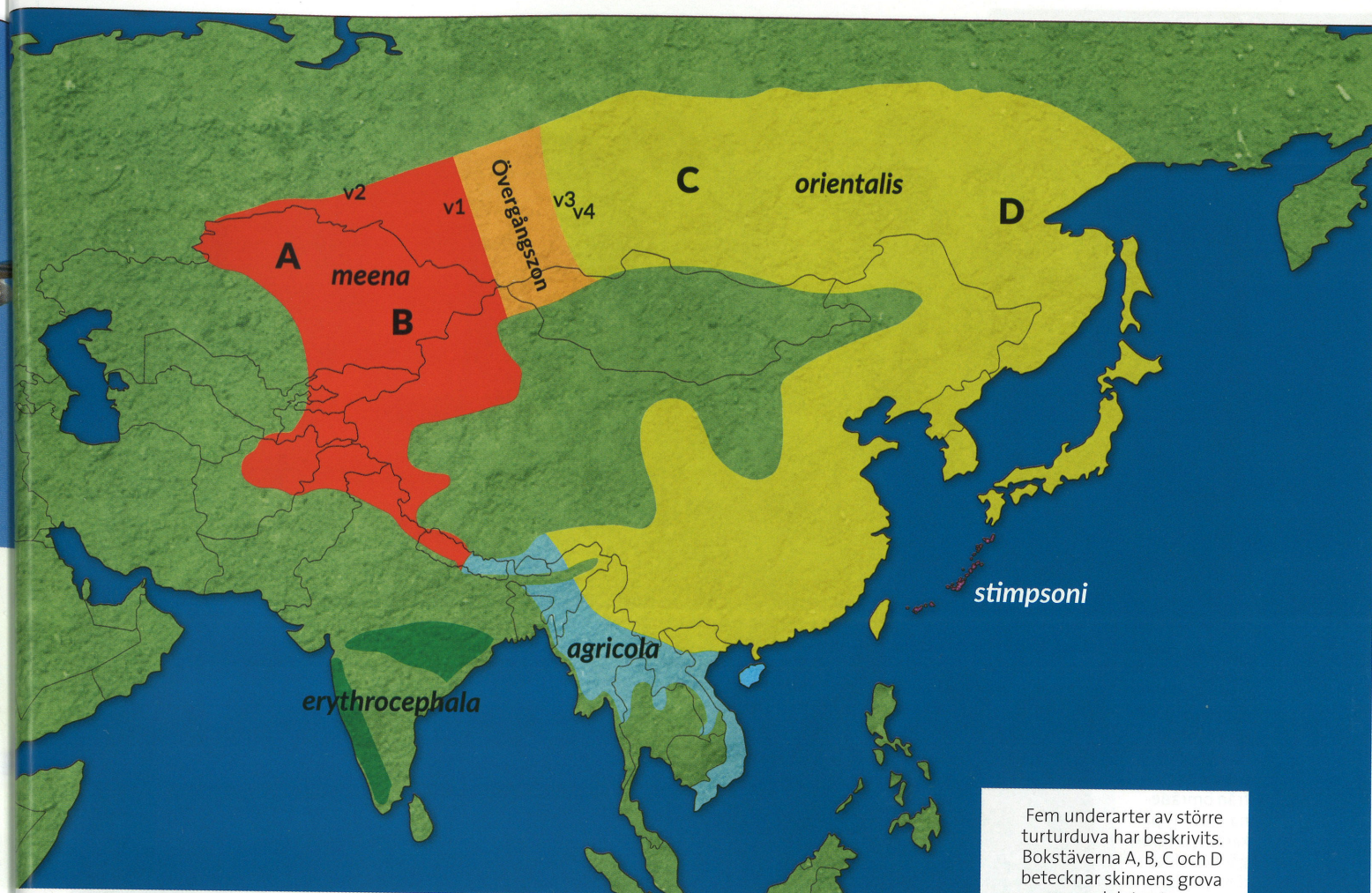
Fem underarter av större turturduva har beskrivits. Av dessa har endast underarterna *meena* och *orientalis* påträffats i Västeuropa. Häckningsområdena för den västliga *meena* sträcker sig från de södra delarna av Ural och österut och den östliga *orientalis* från östra Sibirien västerut. De här underarterna möts i centrala Sibirien, där en över 500 kilometer bred övergångszon har beskrivits, mellan floderna Ob och Yen och i de östra delarna av Altajbergen. De andra tre underarterna av större turturduva är stannfåglar i Indien och Taiwan och på de södra öarna i Japan.

Bestämningen av underarterna *meena* och *orientalis* är viktig eftersom de kan komma att betraktas som olika arter i framtiden, något som länge har föreslagits. De skiljer sig inte bara i utseende utan också när det gäller läten och biotopval. *Orientalis* är den mest utbredda av den större turturduvas underarter, och dess utseende verkar också vara det mest variabla utifrån de studier som den finska raritetskommittén har gjort. Tidigare har bestämningen av den större

turturduvas underarter ansetts vara ganska enkel, men en del intermediära former har nu setts i Västeuropa. Den finska raritetskommittén har diskuterat frågan under en tid och den har också diskuterats mellan de nordiska raritetskommittéerna. I litteraturen har det också förts fram en del kritiska synpunkter kring användningen av en del av de dräktkaraktärer som åberopats till stöd för underartbestämningen.

Förutom att gå igenom litteraturen besökte den finska raritetskommittén också skinninsamlingar i Sankt Petersburg och Moskva. I första hand var det skinn som samlats in på sensommaren eller hösten som studerades eftersom det är mest troligt att arten påträffas i Europa vid den tiden på året.

Skinn undersöktes från fyra olika områden: A) västliga *meena* (Ural, västra Sibirien, västra Kazakstan) B) östliga *meena* (Altaj, Kirgizistan, Centralasien), C) västliga *orientalis* (centrala Sibirien), och D) östliga *orientalis* (östra Sibirien).

Fem underarter av större turturduva har beskrivits. Bokstäverna A, B, C och D betecknar skinnens grova uppdelning i *meena* och *orientalis* inom de utbredningsområden som omfattats av den studie som den finska raritetskommittén har gjort. Dessutom har övergångszonen som presenteras i litteraturen liksom platserna för insamlingen av skinnen (v1–v4) med delvis motstridiga egenskaper markerats på kartan.

Den här artikeln har publicerats tidigare i år i *Linnut*, BirdLife Finlands tidskrift. På finska då :)

Tack till redaktören Jan Södersted för välvilligt bistånd med materialet till artikeln.

Här syns fem västliga individer till vänster och fyra östliga till höger. Skinnen är från områdena A och D på kartan på föregående sida, det vill säga där underarterna under inga omständigheter möts. Nedre delen av buken, undergumpen och undre stjärtäckarna är tydligt ljusare hos *meena* än *orientalis*.

Stjärt pennorna är också klart ljusare grå, till och med vita hos *meena*. Karaktären är ofta enklare att bedöma på stjärt pennornas ovensida. De två *orientalis* längst till vänster liknar *meena* med ljusa undre stjärtäckare och ljusare toppar på stjärt pennorna men nedre delen av buken är typiskt mörk. På ovensidan är *orientalis* mörkare än *meena*. I synnerhet är framryggen mörkare brun och brämen på skapularer och vingtäckare är smalare rödbruna. Observera också att brämen på adulta fjädrar hos *orientalis* ofta är mörkare och djupare rödbruna.

ST. PETERSBURGS ZOOLOGISKA MUSEUM | FOTO: ALEKSI LEHIKONEN

De större turturduvor som häckar i Sacha (tidigare Jakutien) tillhör den nordligaste populationen av *orientalis* som för övrigt inte har ritats ut på alla utbredningskartor. *Orientalis*-fåglarna i Sacha har vanligtvis relativt vita toppar på stjärt pennorna och de undre stjärtäckarna är också ganska ljusgrå, och liknar därför en *meena* i detta avseende. Det djupa vinröda når dock långt ner på buken och ovensidans fjädrar har breda svarta bräm. Fågeln på bilden är ett bra exempel på variationen hos nominatformen i dess häckningsområde. Den här individen är också ett bra exempel på att man måste vara försiktig med att bestämma underart utanför häckningsområdena.

SACHA, RYSSLAND, 16.6.2016 | FOTO: JOUKO HÖGMANDER

De här fåglarna är insamlade i den antagna övergångszonen på de platser som markerats med v1 (översta fågeln) till v4 (nedersta fågeln) på kartan som visar underarternas utbredning (s. 49). På de två östligaste (de nedre fåglarna) är buken mörkt vinröd och färgen når till undergumpen likt *orientalis*, medan de västliga (övre) två fåglarna har en mer orange undersida och en vitflammig nedre buk, men inte enhetligt ljus som hos *meena*. Undre stjärtäckare är ljusgrå hos alla individerna, och spetsarna på stjärt pennorna är gråa, även på de yttersta. Skillnaderna på ovensidan är större. Till exempel är den översta och tredje fågeln mycket *meena*-lika: framryggen är ljusare gråbrun och brämen på skapularerna och vingtäckarna är breda och tydligt orange (den näst översta fågelns täckarfält är fortfarande juvenilt). Ur helhetssynpunkt skulle den östligaste fågeln (nederst) uppfylla kriterierna för bestämning till *orientalis*. De övriga fåglarna visar motstridiga karaktärer.

MOSKVAS ZOOLOGISKA MUSEUM | FOTO: ALEKSI LEHIKONEN

De viktigaste skillnaderna mellan underarterna *meena* och *orientalis*

Karaktär	<i>meena</i>	<i>orientalis</i>	Kom ihåg
Stjärtpenne-spetsarna	De yttersta stjärt pennorna är alltid tydligt vita utan grå nyans.	Stjärtspetsen är vanligtvis grå.	Karaktären är inte entydig. På en liten del av de östligaste skinnen av <i>orientalis</i> var spetsarna på de yttre stjärt pennorna ganska vita. Denna observation stöds också av litteraturen och egna fältobservationer från Sacha. Inga vitstjärtade individer hittades bland västliga <i>orientalis</i> .
Undergumpen och undre stjärtäckarna	Alltid vita.	Vanligtvis grå, även om mörkhetsgraden varierar.	Hos en liten del av östliga <i>orientalis</i> markant ljusgrått.
Buk	Nedre buken vitaktig i varierande omfattning.	Helt mörk, rödaktig, men bröstet kan vara mörkare än buken.	Att bedöma färgen på nedre buken och undre stjärtäckarna på en fågel som är på marken är ofta utmanande, och färgtonerna sticker ofta bäst ut när fågeln sitter i ett träd.
Ovensidans fjädrar (skapularer och vingtäckare) i adult dräkt, det vill säga postjuvenila fjädrar hos ungfåglar	Fjädrarnas ljusa bräm är bredare och gulbruna. <i>Meena</i> ser mer ut som en vanlig turturduva.	Fjädrarnas ljusa bräm är smalare och mörkare rödbruna, vilket gör ovensidan som helhet mörkare jämfört med <i>meena</i> .	Juvenila fjädrar ser likadana ut mellan underarterna. En del <i>orientalis</i> har också tydliga vita spetsar på de bytta fjädrarna, vilket gör den övergripande färgen mer varierad. Särskilt hos <i>orientalis</i> kan det vara svårt att skilja långt ruggade ungfåglar från adulta.

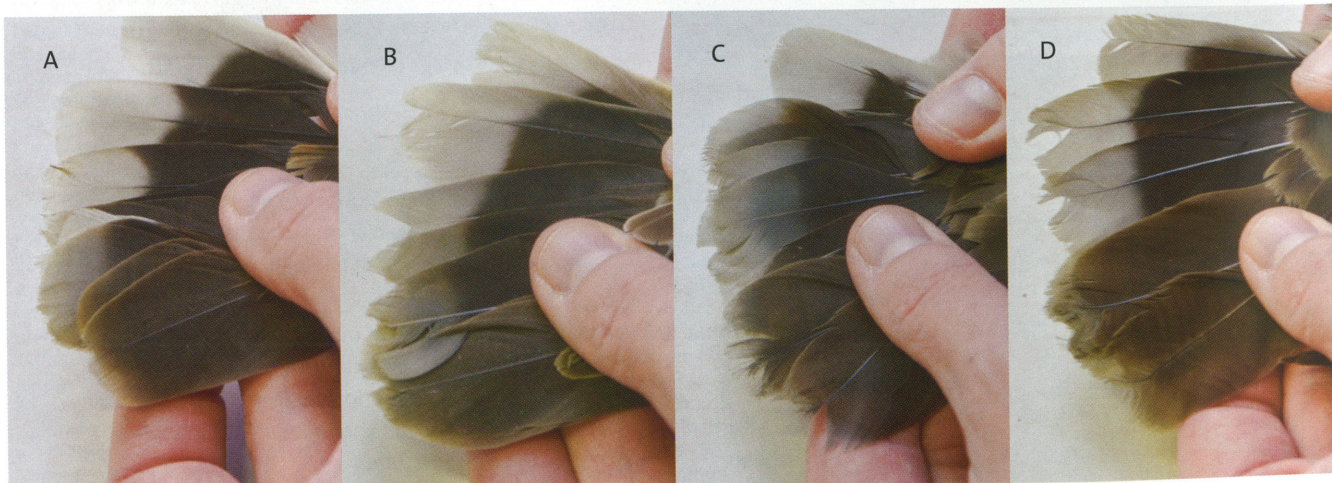
Denna vårfågel har breda orangebruna bräm på skapularer och vingtäckare och fjädrarnas smala mörka centrum är skarpt kilformade mot spetsen. Undre stjärttäckare och undergumpen verkar nästan snövita och färgen fortsätter att vara vit långt fram till mitten av nedre buken. Spetsarna på stjärtfjädrarna är också tydligt rent vita, så individen kan bestämmas till underarten *meena* på just dessa karaktärer. Fågeln skiljs från vanlig turturduva bland annat på den grå pannan, den runda orbitalringen och de ljuskantade armpennorna.

VILLMANSTRAND 19.2.2018 RESPEKTIVE 11.3.2018 | FOTO: T.V. ANSSI RONKAINEN OCH T.H. MARKKU LEHTINEN

Underarter – skillnader och övergångszon

Användbara skillnader mellan underarterna *meena* och *orientalis* hittades i fyra fältkaraktärer: färgen på topparna på de yttre stjärtfjädrarna, färgen på undergumpen och nedre buken samt färgen och teckningen av skapularer och övre vingtäckare. Dessutom är *orientalis* i genomsnitt större än *meena* och mörkare på ryggsidan, men det är svårt att använda enskilt, utan en

Tack till personalen vid Sankt Petersburgs och Moskvas zoologiska museer för att ha gett oss tillgång till skinnsamlingarna.

På ovansidan av stjärtfjädrarna finns det skillnader mellan underarterna. På *meena* (A) har vanligtvis minst de fyra yttersta fjädrarna vita spetsar eller åtminstone mycket ljusgrå. Hos *orientalis* (B–D) är stjärtspetsarna tydligt gråare, ofta till och med ganska mörkgrå. Baserna på de yttre stjärtfjädrarnas ytterfan är ofta vita, även om detta inte kan ses på de här bilderna. Det har påståtts att det svarta på yttersta stjärtfjädrarna når tydligare till ytterfan hos *orientalis*, men detta verkade inte vara tillförlitligt baserat på skinnmaterialet som den finska raritetskommittén studerade, eftersom det fanns gott om variation hos båda underarterna. ST. PETERSBURGS ZOOLOGISKA MUSEUM | FOTON: ALEKSI LEHIKAINEN

De *orientalis* som häckar i den östligaste delen av Kina visar tydligt vitt på stjärtspetsarna och kan ha ljusare undergump än de mest typiska *orientalis*-individerna. En sådan variation i kärnkaraktärerna ger sin egen extra krydda till bestämningen av underart när man till exempel bedömer fåglar som observeras i Europa. Denna individ har dock en laxröd buk hela vägen till undergumpen och brämen på ovansidan är orange och smalare än hos *meena*.

WUYUAN, JIANGXI, KINA, 12.5.2015 | FOTO: TOM LINDROOS

täckare och spetsar på stjärtfjädrarna, liknande utseendet hos *meena*.

På grund av övergångszonen och *meena*-liknande fåglar i Östasien, bör alltså individer med motstridiga karaktärer inte bestämmas till underart. Underartsbestämningen måste

därför alltid baseras på flera väldokumenterade karaktärer. I fält kan det vara svårt att tolka om fjädrarna är vita eller ljusgråa, på grund av snöreflektion, skuggning eller nedsmutsning. X

Omgranskningen av de finska fynden

Baserat på finska raritetskommitténs studie tog kommittén fram kriterier för karaktärer för underarterna och tillämpade dessa vid en omgranskning av de finska fynden. Omgranskningen underlättades av det faktum att mer än 90 procent av individerna hade fotograferats. Men kommittén ser dock inte att foton är nödvändiga för underartsbestämning, förutsatt att dräktkaraktärerna anges tillräckligt detaljerat när fyndet rapporteras. I allmänhet var de skriftliga beskrivningarna av de finska fynden rätt knapphändiga så i praktiken baserades raritetskommitténs bedömningar till stor del på fotografier.

Baserat på de nya kriterierna kräver ett godkännande till underart dokumentation av färgen på nedre buken och två andra karaktärer som stöder underartsbestämningen. Eftersom karaktärerna delvis påverkas av ljusförhållanden och skillnaderna i nyanser kan vara ganska små måste dokumentationen vara bra för alla tre karaktärerna.

Baserat på kriterierna resulterade omgranskningen av de finska fynden till

och med 2019 i att den finska raritetskommittén nu har godkänt 3 fynd av *orientalis* och 19 av *meena*, medan 9 individer lämnats obestämda till underart. Det är logiskt att den mer västliga *meena* är vanligare än den mer östliga *orientalis*. I omgranskningen hittades också flera väldokumenterade individer med dräktkaraktärer som inte var entydiga och det kan vara så att sådana fåglar kommer från övergångszonen mellan *meenas* och *orientalis* utbredningsområden. X

Den här individen har offentligt ansetts som en *meena*, men fågeln uppvisar karaktärer som inte uppfyller den finska raritetskommitténs kriterier för underartsbestämning. Även om stjärtfjädrarna i stort sett är rent vita och både undergumpen och undre stjärttäckare är bleka och påminner om en *meena*, sträcker sig den laxröda nyansen centralt på buken till undergumpen. Dessutom talar ovansidans utbredda svarta centrum och endast relativt smala mörka rostbruna bräm mer för *orientalis*. VESILAHTI 6.1.2020 | FOTO: JUHA LEHTINEN

Mer om STÖRRE TURTURDUVA

Jännes, H. 1995: *Idäntururikyhykky – vieras Aasiasta*. Alula 1(2): 56–65.

Leader, P. J., 2004: *Tail pattern of Oriental Turtle Dove*. British Birds 97:98–100.

Wilson, M. G. & Korovin, V. A. 2003: *Oriental Turtle Dove breeding in the Western Palearctic*. British Birds 96:234–241.

Denna större turturduva, som påträffades i finska Lappland, har en tydligt laxröd buk och färgen övergår utan vitt till

en ganska mörkgrå färg på undergumpen och stjärttäckarna. Spetsarna på alla stjärtfjädrar är också tydligt gråa, utan *meenas* vita nyans. Ovansidans fjädrar hade stora mörka centrum med endast smala rödbruna bräm. Av dessa skäl kan denna individ säkert bestämmas till större turturduva av underarten *orientalis*.

ENONTEKIO 15.11.2014 | FOTO: JORMA V. A. HALONEN